

עבודה זרה נה

נ.א

שוערד

רבנו בחיי על דברים פרק ד מסוק ב

(ב) לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו. יזהיר שלא יתחכם האדם על המצוות לומר אוסיף על מה שצוה ה' יתברך ויחשוב כי התוספת הזו תהיה עבודה לה' יתברך, לכך אמר לא תוסיפו, כי התורה שלמה אינה צריכה תוספת ומגרעת, וכל המוסיף בה גורע. והו"ל דרשו בתוספת זה, כגון ארבע טוטפות שבתפלין שיאמר אוסיף עליהן אחד ויהיו חמש, ארבעה מינין שבלולב, שיוסיף עליהם ויהיו חמשה, וכן בברכת כהנים שהן שלש ויוסיף ויהיו ארבע. אבל מה שתיקנו חז"ל להגדרים והסייגים שלהם אין זה נקרא תוספת, כי לא באו אלא לשמור את העיקר, כמו שעושים לכתם גדר סביב כדי שישתמר הכתם, וכענין שאמר לך לד אמרין נזירא, סתור סתור, לכרמא לא תקרב, אדרבה העובר על גדריהם ותקנותיהם עובר על לאו דלא תסור מן הדבר (דברים יז, יא), וכך צותה התורה ושמרתם את משמרתה (ויקרא יח, ל), ואמרו חז"ל (מועד קטן ה.) עשו משמרת למשמרתה:

דף נה.

נב' איקלע רב הונא וכו'. תוס' והירשביא תולקים על רש"י במירוש סוגיא זו, ע"ש. ויסוד המחלוקת היא אם רבא רצה להחיר גם היין שבחולא או לא: ולדברי רש"י - כן, ולדברי שאר הראשונים - לא. ולדבריהם יש לגרוס 'איקלע רב נחמן למחזאי', והוא היה רבו של רבא.

ולא ניתן אינשו. וזל רש"י: נראה דרבא לא רצה למימר ליה להדיא שיטרוק בפני רב הונא כריה

נחמני. ע' ברש"י שפירש נחמני הוא אביו. חז"ל רש"י במס' גיטין (דף לו.) ד"ה והלכתא כנחמני: ונראה כענין דעל שם שרבה בר נחמני (הוא רבה סתם) גידל אביו בביתו ולמדו תורה, שהיה יתום, השיאו את שם אביו נחמני, עכ"ל.

וע"ש בגליון השי"ט שהביא בשם הערוך כשם הסוגים נחמני שפי היה בר אחיה דרבה בר נחמני והלמדיה, וכיון שהיה שמו נחמני כשם אביו דרבה בר נחמני, לא היה שרי ליה בכל שעת נחמני והיה קורא ליה "אביו" בלשון ארמית כדאמר שיקרא אביו, ומה יצא שמו בעולם בשם אביו. והחזקת סופר במס' גיטין (ספ) הביא בשם ספר ירושלמי, ראב"י הוא ר"ה אשר בר ירוחם יתום' (הושע יד, ה) והיינו שמשום שאביו היה יתום קרא לו רבה בראשי תיבות אלו.

ורש"י במס' הוריות (דף יד.) כתב דאיכא דאמרי דבלשון גנאי קרי ליה נחמני, כלומר עדיין אתה תלמידו של רב נחמן. וע"ש במסורת השי"ט שמחל כן זאת, אמנם כלליל הגמי למררי שקור וציל הבנא.

רמחזא בני תורה. פי' דרואי בני מחזא אינם בני תורה יותר מבני שבדיא ונהרעא. וכתב הסדר יעקב: רמחזא בני תורה בחמית, שהרי הם רחבי לבב ומקפידים על להשיקין ונעליהן להיות מכוננין, לישון רש"י (שבת קכ.) ד"ה בדבני מחזא, ועוד, גשיהם אינם רגילים בעבודת, כדאיחא במס' פסחים (דף ג.) ועוד, והשי"ט שם מלומדות במאכל ובמשנתה וגורמת לבעלים לגזול, כדאיחא במס' שבת (ריש דף לג.) ועוד, שכיח בהו שכרות, כדאיחא במס' תענית (ריש דף כו.) וכל זה אינו מטבע היבן תורה.

✓ רש"י ד"ה דמי דהתוא חמרא. דעביד להלך דמי לם המלת. אלו דברי רבי אליעזר (לעיל דף טו.) ופסד יעקב העיר, ולפניהו יש עוד היתר שימכור כולו חור מנמי יין שב, כרש"י (להלן דף עד.) וע"ש מה שחז"ר. וע' בירש"י (לעיל דף טו.) ומשמע מדבריו שרבי אליעזר מיקל יותר מרש"י. וע"ש במהרש"א (סו.)

רש"י ד"ה אגודלים. לשמור המדות וכו'. זיל סדר יעקב צ"ע, למה טעם היין. וז"ל הרמב"ם: ממנה על שער השוק עכ"ל, וכיור ביאור כתב הר"י מלוגל, וז"ל: והוא גוי הממנה על שער מכירת היין לידע אם הוא חשוב וימכר לפי חשיבותו, ואם הוא רע ימכר לפי גריעותו וכו', עכ"ל, ומובן דצריך לטעם.

תוס' ד"ה איקלע. פירוש האי עובדא. הבאזת המים מגיה רציל: פירש"י האי עובדא.

כא"ד. ועוד מי כסימא ליה מלתא לומר טעויה בהדיא. הנה בשו"ת הרא"ש (כלל פ"ב סימן א') כתב, חז"ל מצינו בכמה מקומות כגמי שהאמראים שינו בדבריהם מזממ כיוסא, עכ"ל. והוא דבריו בשו"ת חכם צבי (סימן מ"ד), ובשו"ת מהרש"ם (ד"ה סימן ל') ציין למס' ברכות (דף מג.) ע"ש ברש"י (ד"ה ולא היא), ובגליון בשם הרמ"י מפאנז. וע"ש שם בהגנות הגריא ובגליון השי"ט. ועל פי זה היה נראה ליישב דברי רש"י סוף.

אלם בספר שמתחי באמרים כתב, דנראה שהתוס' דקרקו להקשות שיכבמה מקומה מצינו שהיה אימא דברים אמרתי לפיכך טענה הן כיו"ד, וכונתם עובדא

עצמו היה דרכו לחזור ולהכריז שטעה. (ע' עירובין קד.) כ"כ קנה. וזה סתם, ובמקומות אחרים מצינו שהיה אימא ל"א מילתא היא אמרי' (ע' יבמות כ. ע"ו.) ממת וכו', ובתים צ"כ. מנחות י"ב צ"ד.

ואפשר ליישב קשיית התוס' דיש להלך בין הגמי בעירובין דירוש רבאי הלכותא והחם אין כיוסא משאיכ הא דפסק הלכה למעשה שהיה, דעל טעם כפסק למעשה רואי שייך כיוסא (ש"ד) מחלוקת זה כתב השו"י חמד במערכת חולית כלל ס"ו, בשם המהר"לכות).

נ.א

יין שמטכו עובד כוכבים מהו וכו'. דל תורת חיים פי' והיין כדו ישראל ואין העכרים טעם בו. ואציג וקלוח חמים יודרין מידו של עכרים לתוך היין לא תרי כמעט על ידי רבא אורי, דדוקא כנוגע בו בקנה וכיוצא בו שמגדנא אח היין כראש הקנה הראש השני כידו, אבל בדבר לח לא נגיעה הוא ואפילו למיד נצוק חסור הוא, לא משום נגיעה הוא דאמרו אלא משום דרשה ליה אילו יין של איסור (מערב) כיון של היתר על ידי נצוק, אבל הא אין המים שביד עפרים נאמרין שיאסרו את היין בתערובתו, עכ"ל.

יין שמטכו עובד כוכבים מהו וכו' א"ל אסור משום לך לך אמרין נזירא סתור סתור לכרמא לא תקרב. יש ד' פירושים בראשונים מביני נאמר. רש"י פירש דאסור משום דהו' סו. וכתוס' פירשו (ע' בדבריו ספ.) והטעם דאסור הוא משום שמא יבט בין כ"י לראות אם מנוג כראוי והרמב"ם (פ"ג מהלכות מאכלות אסורות ה"ג) פירש טעם אחר, חז"ל: לא יכונג המים לתוך היין שכדו ישראל שמא יבוא לצוק היין לתוך המים ותערבין (כד"ה ויין) חז"ל: דף כו. כ"ד רש"י ד"ה יין) כתבו דאסור וכו' כדי שלא יהיה רגיל אצלו אחי למיגע כ"ה.

תורה כתב

כא"ד. נגע העובד כוכבים בידו להכעיס מותר בשבת. וז"ל נקדחת הכסף (סוף סימן קכ"ז) מעשה היה בהיותו במירעות מערתין, ונגע העובד כוכבים בימיו ולא רציתו לשנות, ואמר אלי כזה הלשון: שנת, והיין הוא מותר ושאל לאבין ריגיד לך שהוא מותר באשר שעשיתי להכעיסך כדי שלא תשתה ובעושה להכעיס מותר, עד כאן דבריו. ושאלתי את פי הגאמ"ל היכן ריג, האמר שהיין אסור, דעקמא דמותר משום דעושה להכעיס, אבל כיון שיודע דינו איך לא עשה להכעיס, חזרו לאיסור הראשון כאילו לא עשה להכעיס. והע"פ שלהכעיס מותר לשנות אפילו שלא בפני העובד כוכבים משום שלא כיוון דעתו לנסך רק שעושה להכעיס, ואיך הא נמי לא כיוון לנסך רק להאזיח אף שיודע דית, מיהו יש לפרש ולומר כיון שיודע שלהכעיס מותר לא עשה לעולם להכעיס רק עשה זאת לנסך, ומה שאמר העובד כוכבים לשאל דינו של להכעיס [אם] מותר, [כוננו היה] להכשיל לישראל שישתה יין נסך, ולא דמי לשאינו יודע שעושה העובד כוכבים להפסיד יינו שלא ישחה משום הכי טרי, מסא"כ

כאן הוא יודע בלהכעיס דמותר ואיך עושה לנסך האסור וע"ש.

כא"ד. שטוס נרדג על קידוש השם. זל תתם סופי: [בהו] ומהו לנו דאילו היה חזי נכשל בין נסך או תקרובת לעבדתה וזה ואכזריותו, לא היה זוכה להיות קרבן חמים לה' עלה על קדושתו יתברך שמו.

כא"ד. שטוס נרדג על קידוש השם בשבת ר"ה בשעתו חבים, וז"ל שנהרג כשרה. והסדר יעקב מביא דהסדר ודע גרם יב"ה, ולפי גירסתו אפשר לומר והתנה היא על קידוש השם יברוך הוא.

שקדו במינות והעלה. האסור כל היין. הר"ן מכאן ראצ"פ דוק היין שטעם העלה, מימ כל היין אסור, שכל היין התחזק בסיס לעלין, והז"ל כי הוא דאמרינן לקמן (דף טו.) משה ומשוליה טמא, הלך חז"ל כנוגע בטלו.